

TEOLOGISKA HÖGSKOLAN STOCKHOLM
Teologiska programmet
Praktisk teologi

EXAMENSARBETE
Kandidatuppsats
VT, 2017

Själavårdens roll i konfirmandarbetet
i jämförelse med Berit Okkenhaugs själavårdsinriktningar
Kvalitativ studie i Stockholms stift

Pastoral care in Swedish Lutheran confirmation preparation

Författare: Madeleine Marcus

SAMMANDRAG

Denna studie har haft som syfte att jämföra likheter och skillnader beträffande Berit Okkenhaugs tre själavårdsinriktningar som presenteras i litteraturen, *Själavård – en grundbok*.¹, med den själavård som är i Stockholms stifts konfirmationsverksamhet.

Metodologiskt grundar sig denna uppsats på en kvalitativ metod.

Uppsatsen har en induktiv intervjudel, där intervjuer har gjorts med de som ansvarar för konfirmationen i åtta församlingar i Stockholms stift. I tidigare forskning belyser Dion Sommer i boken, *Barndomspsykologi, utveckling i en förändrad värld*, att själavård för unga handlar om att stärka grundtilliten. Utifrån grundtilliten stärks hoppet i ungdomars liv och möjliggör att hantera livets problem lättare.² Den forskningen överensstämmer med svaren i uppsatsens induktiva intervjudel.

I resultatet framkommer att kyrkan idag står generellt mest i den konfidentcenterade själavården, med önskan och viljan hos många i kyrkan att arbeta i en mer kyrkligt orienterad tros- och livsvägledning. En slutsats är att alla respondenterna har en positiv människosyn och att människan har mer kunskap inom sig än vad hon är medveten om. Samt att själavårdarens uppgift är att vara en medvandrare i själavårdssamtalet.

¹ Berit Okkenhaug, *Själavård – en grundbok*, (Örebro: Libris, 2004).

² Dion Sommer, *Barndomspsykologi, utveckling i en förändrad värld* (Liber, 2008), s.25.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANDRAG

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	1
1. INLEDNING	3
1.1. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	4
1.2. Syfte	4
1.3 Frågeställning	4
1.4. Avgränsningar	4
1.5 Bakgrund	5
1.5.1 Konfirmation	6
1.5.2 Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete	6
2. METOD	8
2.1. Ansats	8
2.2. Forskningsmetod	9
2.3. Val av respondenter	9
2.4. Genomförande av enskilda intervjuer	9
2.5. Litteraturstudie	10
2.6. Analys och tolkning	11
2.6.1. <i>Ad hoc analys</i>	11
2.6.2. <i>Hermeneutisk tolkning</i>	12
2.7. Validitet och reliabilitet	12
2.8. Uppsatsens disposition	12
2.9 Tidigare forskning	13
2.9.1 <i>Själavård med ungdomar</i>	13
3. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	16
3.1. Narrativ själavård	17
3.2. Trinitarisk själavård	17
3.3. Själavårdens dimensioner	17
3.4. Kerygmatiske orienterad själavård	18
3.5. Konfidentcentrerad själavård	18
3.6. En kyrklig orienterad tros- och livsvägledning	19
4. RESULTAT	21
4.1. Intervjuer	21
4.2. Sammanfattning utifrån en tematisering av resultatet	21
4.2.1 <i>Den goda miljön och tilliten</i>	21
4.2.2. <i>Gemenskap</i>	22
4.2.3. <i>Tystnadsplikt-Konfidentialitet</i>	22
4.2.4. <i>Evangelisera och befästa trossatser</i>	23
4.2.5. <i>Medvandrare</i>	23
4.2.6. <i>Gud</i>	24
4.2.7. <i>Att lyssna till livsberättelsen</i>	24
4.2.8. <i>Gudstjänst</i>	25
4.2.9 <i>Metoder</i>	25

4.3. Intervjudel nyckelperson	26
4.3.1. <i>Vad är själavård för dig?</i>	26
4.3.2. <i>Hur kan själavården se ut i konfirmationsverksamheten?</i>	27
4.3.3. <i>Tror du att själavård begreppet ska tydliggöras?</i>	27
4.3.4. <i>Finns det samtal i Stockholms stift om själavård med konfirmander</i>	27
5. ANALYS	28
5.1. Analyssammanfattning som svarar på forskningsfrågorna 1,2.	28
5.1.1. <i>Själavård med konfirmander utifrån Kerygmatisisk själavård</i>	28
5.1.2. <i>Själavård med konfirmander utifrån Konfidentcentrerad själavård</i>	28
5.1.3 <i>Själavård med konfirmander utifrån en kyrklig orienterad tros – livsvägledning</i>	30
5.1.4 <i>Metoder som går i linje med kyrklig orienterad tros – och livsvägl.</i>	31
5.2. Analyssammanfattning som svarar på forskningsfrågan 3	31
5.3 Analys nyckelperson	33
6. DISKUSSION	35
6.1. Teoretisk reflektion	37
6.2. Metodisk reflektion	37
6.3. Empirisk reflektion	38
6.4 Bidrag	38
6.5 Avslutande reflektion	39
7. BILAGOR	42
Bilaga 1	42
Bilaga 2	43
Bilaga 3	44
Bilaga 4	45
Bilaga 5	46
KÄLLFÖRTECKNING	47
Primärlitteratur	47
Sekundärlitteratur	47

1 INLEDNING

Församlingarna har olika förutsättningar och erfarenheter av det enskilda samtalet/själavården med konfirmander. Jag är därför medveten om svårigheten i denna fråga om hur själasörjaren möter konfirmanden och det är med största ödmjukhet jag vill närma mig den.

Att tala om själavård är problematiskt eftersom det inte finns någon tydlig och gemensam förståelse av ordets innebörd. Genom utgångspunkten att det finns själavård i konfirmationsgrupper är man ute på trons och livsåskådningens mark, där inget kan bevisas. Jag inser att det inte finns någon möjlighet att kunna ta sig an problemet som helhet men vill ändå försöka närma mig problematiken kring själavården med konfirmander. Med den utgångspunkten vill jag avgränsa uppsatsen med att jämföra själavården med konfirmander i Stockholms stift med Berit Okkenhaugs själavårdsinriktningar, Kerygmatiske orienterad själavård, konfidentcentrerad själavård samt en kyrklig orienterad tros- och livsvägledning.

Denna uppsats avser att belysa och bidra vilken själavård som upplevs som mest nytta för konfirmander idag, samt vad själavården kan erbjuda konfirmander.

1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att få en förståelse, utifrån det sekulariserade perspektivet, kyrkans själavårdsansvar och de teoretiska metoderna som Berit Okkenhaug³ beskriver, hur Stockholms stift möter konfirmander i själavård.

Uppsatsen syftar till att undersöka hur präster, diakoner och församlingspedagoger i Stockholms stift beskriver sin själavård med konfirmander utifrån både undervisning och konfidentialiteten och jämföra med Berit Okkenhaugs själavårdsinriktningar. Dessa är; Kerygmatiske orienterad själavård, konfidentcenterad själavård samt en kyrklig orienterad tros- och livsvägledning.

1.3 Frågeställning

Det övergripande syftet manifesteras genom följande frågeställningar;

1. Hur beskriver präster, diakoner och församlingspedagoger själavård med konfirmander?
2. I vilken utsträckning kan man se en överensstämmelse med Berit Okkenhaugs olika själavårdsinriktningar?
3. Finns det några kvalitéer i respondenternas arbete och syn på själavården med konfirmander som inte rymmes i Berit Okkenhaugs själavårdtema?

1.4 Avgränsning

Min studie undersöker hur präster, diakoner och församlingspedagoger arbetar med själavård med konfirmander i Stockholms stift, satt i relation till Berit Okkenhaugs angivna själavårdsinriktningar. Berit Okkenhaugs teoribildning är en av de mest grundläggande för själavården i vår tid.

³ Berit Okkenhaug, Själavård – en grundbok, (Örebro: Libris, 2004).

Svenska kyrkan har 13 stift och jag har valt att avgränsa min studie till ett stift för att arbetet inte skall bli för omfattande. Stockholms stift är ett av de största stiften i medlemsantal och har både stadsförsamlingar och landsbygdförsamlingar. Stockholms stift består av 61 församlingar och jag har studerat 8 av dessa.

För att ytterligare avgränsa min studie har jag slumpmässigt använt mig av 13 procent av alla församlingar i Stockholms stift till min kvalitativa forskning i den intervjudel som ligger till grund för min analys. Med hänsyn till uppsatsens tidsbegränsning föll valet att intervjua ungdomsledare (som ibland har en stor roll i konfirmandverksamheten) bort.

De svar jag får från mina respondenter (tre pedagoger, två diakoner, tre präster) i intervjuerna kommer att utgöra en avgränsning för det jag kommer att diskutera i detta arbete. Jag har rocent i löpande d p för avsikt att undersöka alla församlingar i Sverige utan ge en inblick i några fall. Jag kommer heller inte undersöka om konfirmanderna upplevde att deras självbild blev bättre efter ett själavårdande samtal, fastän den frågan kommer att finnas med i intervjumaterialet. När jag frågar den frågan till respondenterna är det för att komplettera bilden av de unga människor de mött, inte för att bearbeta frågan som helhet. Mitt syfte har varit att undersöka olika profiler i Svenska kyrkan och deras syn på själavård med konfirmander – inte granska alla människors syn på själavård med konfirmander som helhet.

1.5 Bakgrund

I den lutherska Svenska kyrkan ligger konfirmationen då ungdomarna i regel är 14-15 år. Det är den tid då tonåringar utvecklas som mest och kyrkans uppdrag är att möta konfirmander i denna brytningstid. För att kunna växa som människa behöver tonåringar hjälp att sätta ord på livet i mötet med en annan människa.⁴

Jesus visade hur viktigt det är som människa att möta människor och vara till för varandra. Själavården har sitt ursprung från fornkyrkan då uppdraget var från Gud att de som tror på Jesus, hans lärjungar skulle finnas för alla människor, som medvandrare i livet. Detta uppdrag är den världsvida kristna kyrkans uppdrag än idag.⁵ Kyrkan har därför själavårdsansvar i mötet med konfirmander.⁶

⁴ Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete (fastställda av Kyrkostyrelsen: 2007-10-24), s. 5-6.

⁵ Bibeln, Joh 15:12.

⁶ Riktlinjer för svenskakyrkans konfirmandarbete, s. 5-6.

Idag då vi lever i ett sekulariserat samhälle, där kyrka och stat inte längre samordnas, är kyrkan inte längre en lika naturlig del av ungdomars liv. Dopfrekvensen och medlemsantalet minskar. 1970 konfirmerades 80 820 femtonåringar. 2014 konfirmerades 28 833 och det är en stor utmaning för kyrkan att hitta nya strategier att öka intresset hos unga människor att komma till Svenska kyrkans konfirmation. Endast tre av tio femtonåringar konfirmeras idag.⁷ Konfirmationen har sannolikt förlorat funktionen att markera intåget i vuxenlivet.

1.5.1 Konfirmation

En av Svenska kyrkans verksamheter är konfirmandundervisningen. Enligt 22 kap i Kyrkoordningen är konfirmationen en aktualisering av dopet. I ordet konfirmation, som betyder bekräftelse, ligger att dopet har ägt rum och att konfirmationen bekräftar och levandegör vad dopet redan har givit. Ordet konfirmation syftar på undervisningen och den avslutande gudstjänsten. Konfirmationen erbjuds ungdomar, men kan även äga rum senare i livet. Det är föräldrarnas, faddrarnas och församlingens uppgift att ge döpta undervisning i kristen tro och kristet liv. Sådan undervisning ska föregå konfirmationsgudstjänsten.

Målen och riktlinjerna för varje församlings konfirmandarbete utgår alla församlingar från Svenska kyrkans riktlinjer för konfirmandarbetet och utifrån de enskilda församlingsinstruktioner som varje församling har tagit fram.⁸

1.5.2 Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete

Församlingarnas konfirmandarbete i Svenska kyrkan utgår från dokumentet ”Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete” som är utformade som rambestämmelser fastställda av Kyrkostyrelsen 2007. Dokumentet beskriver förutsättningar för att Svenska kyrkans församlingar ska kunna bedriva ett konfirmandarbete med hög kvalitet.⁹

Av dessa riktlinjer framgår att mötet med barn och ungdomar är en av de viktigaste och mest angelägna uppgifterna som kyrkan har. I en tid när dop- och konfirmationsseden inte längre är en självklarhet behöver församlingen finna fungerande former för dopundervisning som ger barn och unga möjlighet att växa i sin tro.¹⁰

⁷ Döpta, konfirmerade, vigda och begravade enligt Svenska kyrkans ordning 1970-2015, 3 sidor. (4.11.2016.)
<http://www.svenskakyrkan.se/statistik>

⁸ Kyrkoordning för Svenska kyrkan med kommentarer och angränsande lagstiftning, s. 313.

⁹ Riktlinjer för svenska kyrkans konfirmandarbete, (fastställa av Kyrkostyrelsen: 2007-10-24), s.2.

¹⁰ Riktlinjer för svenska kyrkans konfirmandarbete, s.2.

Svenska kyrkan vill vara ett stöd för unga människor och hjälpa dem att bearbeta angelägna frågor i ljuset av kristen tro.¹¹

Målsättningen med konfirmandverksamheten är att ge konfirmanderna tillfälle att lyfta fram de frågor de själva bär på, att ge dem erfarenhet av att kristen tro och kyrkans liv handlar om de centrala livsfrågorna och att ge dem hjälp att uttrycka sin tro och sitt tvivel. Den grundläggande metoden är samtalet och dialogen. För att komma bakom orden och ge plats för känslor och intuition i inläringen behöver konfirmandverksamheten flera olika metoder.¹²

Församlingens uppgift är att möta ungdomarna, att se och bekräfta varje enskild person. Det enskilda konfirmandsamtalet är därför en möjlighet för konfirmandledaren att uppmärksamma konfirmanden som individ och inte bara som en gruppmedlem, och att visa att ledaren ser och är intresserad av varje enskild konfirmand och vad hon/han bär med sig.¹³ Det är viktigt att vi inte bara ser konfirmander som gruppvarer som bekräftar och bemöter dem som enskilda individer.¹⁴

¹¹ Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete, s.2.

¹² Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete, s.14 och 22.

¹³ Jörgen Staarup och Gunhild Hollman Winqvist, Med livet som läsebok, konfirmandarbetet i Svenska kyrkan, Tro och tanke 1998:3 Svenska kyrkans forskningsråd (Uppsala, 1998), s. 151.

¹⁴ Karin Johannesson, Konfirmandhandbok 1 (Stockholm: Verbum förlag, 2003), s 69.

2. METOD

2.1 Ansats

I denna del kommer uppsatsens upplägg och tillvägagångssätt presenteras. Vidare kommer de etiska aspekterna samt materialets validitet och reliabilitet presenteras.

För att uppnå syftet med uppsatsen – att undersöka självvård med konfirmander – har jag valt att göra en explorativ studie. Explorativ studie innebär utforskande av ett ämnesområde, för att sedan så långt som möjligt definiera och formulera begrepp och hypoteser i ämnet. Jag har lite kunskap om självvården i konfirmandverksamheten varför denna studie blir utforskande, explorativ.¹⁵ Min avsikt har varit att inhämta kunskap för att belysa uppsatsens problemområde så allsidigt och nyanserat som möjligt.

Jag har använt mig av ett abduktivt förhållningsätt, vilket innebär en kombinerad induktiv och deduktiv ansats, för att besvara mina frågeställningar. Detta betyder att vissa delar av uppsatsen bygger på empiri utifrån en induktiv ansats där man utgår från verkligheten och gör försök att formulera teorier efter detta. Eftersom studien även styrs av frågor som är utformade mot bakgrund av teoretiska perspektiv kommer andra delar att vara konstruerade i enlighet med deduktivt förhållningsätt.¹⁶

2.2 Forskningsmetod

Jag har arbetat utefter en kvalitativ metod. Till skillnad från en kvantitativ metodik, som bygger på mätningar som resulterar i siffror och statistik, så ger den kvalitativa metoden slutsatser i form av verbala formuleringar. Den kvalitativa metoden beskriver ofta situationen eller individen ur ett helhetsperspektiv.¹⁷ Vissa avgränsningar måste av naturliga skäl göras, till exempel att fokusera på vissa speciella teman, något jag gjort i mina intervjuer. Dessa teman är Berit Okkenhaugs självvårdsinriktningar. I analysen och tolkningen av dessa har jag undersökt hur de samverkar i ett helhetsperspektiv. Tre typer av datainsamlingsmetoder präglar den kvalitativa metoden; intervjuer, observationer och dokumentanalyser. Enskilda intervjuer är en

¹⁵ Runa Patel & Bo Davidson, *Forskningsmetodens grunder* (Lund: Studentlitteratur, 1994), s. 11.

¹⁶ Sam Larsson et al. *Forskningsmetoder i socialt arbete* (Lund: Studentlitteratur, 2005), s. 96.

¹⁷ Jarl Backman, *Rapporter och uppsatser* (Lund: Studentlitteratur, 1998:31), s. 92.

form av kvalitativ intervjumetod som jag anser lämplig för att kunna besvara mina frågeställningar om hur diakoner, präster och församlingspedagoger arbetar med själavård i konfirmandarbetet.

2.3 Val av respondenter

Stockholms stift består av 61 församlingar och jag har studerat 8 av dessa. 10 procent av 61 församlingar är 6 stycken, men jag har valt att öka mitt underlag med ytterligare två församlingar till 8 stycken för att studien skall bli så kvalitativ som möjligt. För att välja de 8 församlingarna utan inverkan av personliga önskningar har jag skrivit ner alla 61 församlingarna på lappar, blandat om lapparna utan att jag sett texten och lagt texten nedåt på ett bord och dragit 8 lappar från dem slumpmässigt. Därefter har jag e-postat och ringt de 8 församlingarna och tagit reda på vem som har huvudansvaret för konfirmandarbetet i respektive församling. Dessa personer har varit både präster, diakoner och församlingspedagoger.

Jag har genomfört åtta intervjuer med två diakoner, tre församlingspedagoger och tre präster i Stockholms stift. Vid urvalet av respondenter låg fokus på själavårdarens erfarenheter och ansvar för konfirmationsarbetet i respektive församling och därav den något sneda fördelningen bland kvinnor och män. Fem av de åtta respondenterna är kvinnor och alla sa sig ha erfarenhet av själavård med konfirmander. Det var kriteriet för att ingå i min urvalsgrupp. Respondenterna är handplockade genom kontakter och rekommendationer inom respektive församling. Detta medför att arbetet inte representerar någon genomsnittlig bild av själavården med konfirmander utan resultatet ska snarare ses som några olika erfarenheter för själavårdande samtal med konfirmander.

Därefter har jag intervjuat var och en av dem med identiska intervjufrågor. Frågorna har formulerats utifrån mitt syfte med c-uppsatsen; hur präster, diakoner och församlingspedagoger i Stockholms stift beskriver själavård med konfirmander, i jämförelse med Berit Okkenhaugs själavårdsinriktningar (den kerygmatiskt orienterade själavården, konfidentcenterade själavården och till sist en kyrklig orienterad tros- och livsvägledning).

Jag har också intervjuat en nyckelperson som jag tror kan bidra till min forskning. Han arbetar centralt i Stockholms stift.

2.4 Genomförande av enskilda intervjuer

Jag har genomfört åtta intervjuer. För att få kontakt och ställa frågan om intresse att ställa upp på en enskild intervju fanns, kontaktade jag respektive person per telefon. Under detta samtal frågade jag om det var möjligt att intervjuerna genomfördes i respektive lokaler, vilket det var i alla åtta fallen. Innan intervjutillfällena skickade jag ut information om intervjufrågorna samt mitt syfte med uppsatsen och min metod med enskilda intervjuer. Jag skickade information om de etiska forskningsregler som gäller enligt 16 § i *Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor*.

Under genomförandet av intervjuerna förde jag anteckningar samtidigt som jag var moderator, det vill säga ledde diskussionen. Jag framhöll att jag inte är någon expert på området, utan att det var respondentens kunskap jag önskade få del av.¹⁸ Innan intervjun informerade jag respondenterna om att intervjuerna spelades in och att jag avsåg radera inspelningarna när arbetet var avslutat.

2.5 Litteraturstudie

För att hitta adekvat litteratur och forskning till studien har sökningar gjorts på Stockholms Stadsbibliotek, Teologiska högskolebiblioteket samt Vaxholms bibliotek, genom att använda deras respektive sökmotorer. Även söksidan www.google.se har varit till stor hjälp. Sökord som använts är: själavård, konfirmandarbete, Svenska kyrkans riktlinjer och Kyrkoordningar.

För att kunna besvara frågeställningarna om hur präster, diakoner och församlingspedagoger arbetar med själavård med konfirmander har jag ansett det vara relevant och viktigt att förstå vad begreppet själavård innebär och varifrån det kommer. Jag har därför tagit hjälp av historisk litteratur och dokument från Svenska kyrkans kyrkoordningar.

För att definiera själavård med unga har jag använt mig av den kurslitteratur som finns i kursen ”Själavård för unga” på Teologiska högskolan i Stockholm och presenterat det i kapitlet tidigare forskning.

Som en del av min utgångspunkt för uppsatsen använder jag mig av en bok skriven av Berit

¹⁸ Larsson et al, s.175-176.

Okkenhaug: *Själavård en grundbok*, 2004. Författaren skildrar bilden av själavården på olika sätt i modern tid. På ett eller annat sätt är litteraturen kopplad till en djupare förståelse för själavården, förklarar olika sätt att arbeta och använda själavård som redskap, vikten av att få hjälp att förstå sitt liv och till sist svårigheter och möjligheter i själavården.

Mina litteraturstudier genomfördes även med syfte att finna teoretiska perspektiv som var relevanta för det empiriska materialet och för att definiera centrala begrepp.

Jag har använt mig av två metodböcker, främst Larsson et al, *Forskningsmetoder i socialt arbete* (2005), För att genomföra de enskilda intervjuerna så bra som möjligt har Kvales *Den kvalitativa forskningsintervjun* (1997) varit till stor hjälp. Genom att söka mig till litteraturens primärkällor fann jag ytterligare litteratur som belyser mitt ämnesområde. Ur den litteratur som jag har fått fram genom mina sökningar har jag sedan gjort ett urval. Jag har använt det material som enligt min uppfattning varit mest överensstämmande med uppsatsens syfte.

2.6 Analys och tolkning

En vägledande princip inom kvalitativ forskning är att man bör fokusera analysen på några teman och sedan kategorisera sina data på ett hanterbart sätt. Detta gör det lättare att vid tolkningen kunna hitta mönster och kopplingar i det insamlade materialet.¹⁹ Mina enskilda intervjuer spelades in, skrevs ut i löpande text och analyserades och tolkades därefter på olika sätt. Jag använde mig av ad hoc-analys.

2.6.1 Ad hoc analys

Att skapa ad hoc-analys innebär att man använder sig av olika angreppssätt och tekniker i sin materialanalys²⁰. Jag använde mig av följande metoder:

Meningskoncentrering, vilket innebär att längre intervjuutsagor omformuleras till kortare och mer sammanfattade formuleringar.²¹ Detta kan göras på flera olika sätt. Då mitt syfte främst fanns i innehållet av vad deltagarna samtalade om var en ordagrann intervjuutskrift inte adekvat och meningsfull.²² Jag har därför inte med svordomar och uttryck som ”öh”, ”äh” och så vidare.

¹⁹ Larsson, s. 107-108.

²⁰ Steinar Kvale & Svend Brinkmann, *Den kvalitativa forskningsintervjun* (Stockholm: Studentlitteratur, 2014), s. 184.

²¹ Larsson, s. 106.

²² Kvale, s. 153.

Meningskategorisering. Här kategoriserade jag in intervjuuttalanden i olika teman för att få materialet mer överskådligt.²³

i

Meningsstolkning. Utefter en hermeneutisk förståelse har jag sökt tolka respondenternas uttalanden för att få en djupare mening i materialet.²⁴

2.6.2 Hermeneutisk tolkning

Hermeneutik betyder tolkningslära och är en vetenskaplig riktning där man studerar, tolkar och försöker förstå den mänskliga existensen. Den innebär att bearbetning av text och underökningar ger en successivt ökande inblick och förståelse för området. En texttolkning utförs och i detta fall även tolkning av intervjuer. Det kan också uttryckas som att "den hermeneutiska metoden innebär ett systematiskt tillvägagångssätt för sökande efter inre mening och helhetsförståelse".²⁵ Det är viktigt att vara medveten om att jag gör tolkningar utifrån vissa premisser på grund av mina livserfarenheter. Tanken är att försöka förstå respondenternas självårsbild med konfirmander som en del av en helhet. Med detta menar jag att bilden för självårsamtal med konfirmander, som jag kommer att undersöka, endast är en del av hela människans tolkning av mötet med konfirmander i självårsdande samtal. Det är också en omständighet som måste tas hänsyn till. Det kommer jag göra genom att ställa frågor i intervjun som inte direkt är kopplade till respondenternas syn på självårsbilden i konfirmationen. Arbetet innebär en hypotetisk deduktiv process där man varierar mellan att inhämta information, tolka och generalisera.²⁶

2.7 Validitet och reliabilitet

Att ha god validitet innebär att man vet att man undersöker det man skall undersöka samt att man gör det på ett tillförlitligt sätt, det vill säga att man har god reliabilitet.²⁷ I och med att jag genomgående under uppsatsens gång har ifrågasatt, kontrollerat med stöd av relevant och aktuell litteraturstudie och forskning i självårsämnet, anser jag att jag har undersökt det jag har för avsikt att undersöka. För att få så bra reliabilitet som möjligt har jag använt mig av exakt samma frågor i alla åtta intervjuerna.

²³ Kvale s. 143.

²⁴ Kvale, s.154.

²⁵ Edvard Befring, Rapporter och uppsatser (Lund: Studentlitteratur, 1994), s. 82.

²⁶ Befring, s. 82.

²⁷ Patel & Davidsson, s. 98.

2.8 Uppsatsens disposition

I den inledande delen har jag angett bakgrund till uppsatsen samt skrivit en inledning, angett syfte, avgränsningar och berättat om metoden som jag använt. Kapitel 4, 5 och 6 kommer innehålla olika typer av resultat där jag i kapitel 4 redovisar sex olika självvårdande samtalsformer utifrån de fyra huvudböcker som jag använt mig av. I kapitel 5 presenterar jag intervjumaterialet med utgångspunkt i de tre frågeställningar jag formulerat. Därefter följer kapitel 6 som är en analys och diskussion av resultaten och i kapitel 7 presenteras slutsatsen. Avslutande kapitel 7 innehåller också en kort egen reflektion av arbetet.

2.9 Tidigare forskning

I följande avsnitt kommer jag redogöra för och diskutera tidigare forskning inom området självvård med unga. Det finns mycket forskning om självvård men däremot inte så mycket om självvård med konfirmander.

Forskning med relevans för min studie är kurslitteratur i *Självvård med barn och ungdomar* vid Teologiska högskolan, Stockholm. Den forskning jag valt att redogöra här, har jag haft stor nytta av, då det har gett mig en successiv förståelse om självvård med ungdomar som både belyser problematiken och samtidigt kommer med lösningar och insikter.

2.9.1 *Självvård med ungdomar*

Barndomspsykologi, utveckling i en förändrad värld skriven av Dion Sommer om självvård med unga handlar om hela vår hälsa; både den fysiska, psykiska, sociala och den andliga/existentiella aspekten. Den här boken ger ny kunskap om att självvårdens kvalitéer är att förmedla hopp och upplevelse av harmoni och meningsfullhet så att unga människor lättare kan förstå det sammanhang de lever i och då få en känsla av meningsfullhet i sin tillvaro. Sommer framhäver att självvårdaren bör ha insikten att barn är kompetent och kan kommunicera, samt så långt som möjligt ha en helhetsbild om barnets hälsa och livskvalitet. Sommer skriver att frågorna skall röra sig kring tonåringens kontext och livssituation, vilka tankar och känslor har hon här och nu. Självvård för unga handlar om att stärka grundtilliten. Målet är att ungdomar ska uppleva tilliten till sina liv. Utifrån tilliten blir det lättare att hantera svåra upplevelser och gå vidare, samt att inge hopp som är viktigt i ungdomars liv.

Sommer utgår att tystnadsplikten finns med i själavården.²⁸

En bok som ger bättre insikt om ungdomars kontext i själavårdsammanhang idag är *Samtal med barn, metodiska samtal med barn i svåra livssituationer* skriven av Haldor Øvreeide som är specialist inom klinisk psykologi. Han belyser i sin bok att lyhördheten bör skärpas hos själavårdaren ju yngre barnet är och själavården bör tillämpa mer konkreta pedagogiska verktyg i unga år.²⁹ Intressant att lyfta fram i hans forskning är att idag saknar ungdomar mer och mer ord för sina känslor, s.k. alyxomi. Det gör att ungdomar har sämre möjlighet att ”få tag” i sina känslor, att kategorisera sina känslor. Istället upplever ungdomar i större utsträckning att allting är dåligt i deras liv. Ungdomar har mer och mer förlorat nyanserna i språket och för sina tankar, detta skapar existentiell ohälsa. Hur ska själavården bemöta det här problemet? Øvreeide belyser i boken att vi i kyrkan ”bör” upptäcka nya verktyg som kan underlätta för ungdomar att formulera sina känslor. Han skriver, att tron kan bli en resurs men för att tron skall bli en resurs för ungdomar i dag är det en stor utmaning att få ihop den yttre kognitionen med det inre. De verktyg som Øvreeide förespråkar som skapar mening och sammanhang för ungdomar idag är de verktyg som alltid har funnits, som musiktexter och livsberättelser. Att höra andras livsberättelser känner hon igen sig och får hjälp att sätta ord på sina egna känslor.³⁰ Øvreeide skriver också att ungdomar i dag ofta har otillfredsställda behov, de behöver omtanke och information. Barnet kan visa oss sina otillfredsställda behov indirekt genom provocerande beteende eller undvika kontakt genom att inte svara på frågor. När yttre händelser och omständigheter i livet för ungdomar blir till en belastning i tillvaron kan känslorna sätta sig fysiskt i kroppen. Det som gör ont i kroppen har många gånger med själen att göra. Därför bör själavårdaren ställa sig en rad självreflekterande frågor, skriver Øvreeide.³¹

Uppskattningens kraft, lärande, etik och hälsa skriven av Ulrika Bergmark & Catrine Kostenius. Deras forskning bidrar till kunskap, om att ungdomars bakgrundsfaktorer påverkas i själavården, som till exempel ålder, kön och kultur. Den här bokens insikter är till stor nytta i min studie med tanke på det samhälle vi har idag där det finns segregation, kulturskillnader och sekularisering. Genom att själavården förankras i insikten att det ser olika ut för barn och unga i Sverige idag kan mötet i själavården göra större ”nytta”. Det som påverkar kan dels vara att det finns mer eller mindre social växelverkan i utbytet mellan barn och omvärld, det finns skillnader mellan barns personliga ansvar för sina egna handlingar och konsekvenser för andra,

²⁸ Dion Sommer, Barndomspsykologi, utveckling i en förändrad värld (Liber, 2008), s.25.

²⁹ Haldor Øvreeide, *Samtal med barn* (Lund: Studentlitteratur, 2001), s.15.

³⁰ Anteckningar från seminariet, *Själavård med barn och unga*, lärare; Cecilia Melder. VT 2014.

³¹ Øvreeide, s.53-54.

barn ser olika på sina egna handlingsmöjligheter och motivation till möjligheterna i sin tillvaro. Bergmark & Kostenius belyser också andra faktorer som skapar otrygghetskänslor och stress som självvårdsarbetet möter. Skolans miljö kan skapa stress hos unga idag. Vissa barn blir stressade av för stora klasser, hög ljudnivå, prestationer med läxor, mobbning – allt detta skapar otrygghetskänslor och stress som självvårdsarbetet möter.³²

Tidigare forskning som belyser vikten att unga idag behöver hjälp att konstruera sin egen livskarta utgörs av Ulrica Stigberg i sin bok, *Om barn och livets frågor*. Stigbergs forskning ligger som grund för min studie och kastar ljus över ungdomars livsfrågor i självvårdande samtal. Stigberg menar att motgiftet mot skam är att bli sedd och lyssnad till. Att som vuxen för en stund lämna allt annat för att helhjärtat vara hos barnet. Märker barnet att det finns omsorg och ett genuint intresse ökar möjligheten att förmedla det barnet önskar berätta. Stigbergs diskuterar att en ”god” miljö” har betydelse i självvården. Barnet ser hur vi vuxna hanterar livet och hanterar sitt liv därefter och att om det goda självvårdande arbetet skall kunna uppmuntra ungdomars behov att bli lyssnade till, krävs en god miljö för det goda samtalet.³³ Stigberg påvisar vikten av att föra in traditioner och riter för ungdomar till exempel i konfirmationen, då skapas en känsla av sammanhang och tillhörighet. För att självvården skall kunna stärka utvecklingen av existentiell hälsa hos barn behöver självvården förmedla att vi alla är en helhet, att vi hör ihop. Hoppet är en grundläggande känsla som kan utveckla den existentiella hälsan hos barn och unga.³⁴

En rapport skriven av Jonas Bromander som heter *Studie av konfirmandtiden som meningsbärare bland dagens unga*. Bromander har undersökt hur ungdomar mår idag och vad självvården kan bidra med för unga människor. Bromander beskriver att unga människor i dag ofta mår dåligt och har dålig självbild samt saknar god självkänsla. Kyrkans personal möter dagligen dessa ungdomar med vetskap om att ungdomar är i en utvecklingsfas och behöver få hjälp att bekräfta sin självbild. Det enskilda samtalet med en präst, diakon eller pedagog är ett sätt för konfirmanden att öka sin självkänedom och öka tilliten till sig själva samt även till sin omgivning och till Gud.³⁵

³² Ulrika Bergmark & Catrine Kostenius, *Uppskattningens kraft, lärande, etik och hälsa* (Lund: Studentlitteratur, 2011), s.16-18,129.

³³ Ulrica Stigberg, *Om barn och livets frågor* (Stockholm: Verbum, 2013), s. 42-43,70-71,74.

³⁴ Stigberg, s.89-90 & 129-130.

³⁵ Bromander, s. 12-13.

3 TEORETISK UTGÅNGSPUNKT

I detta avsnitt kommer jag att förklara uppsatsens teoretiska utgångspunkt. Det görs genom en närmare förklaring av begreppet själavård utifrån Berit Okkenhaugs bok, *Själavård en grundbok*, 2002. Berit Okkenhaug är en norsk präst och själavårdslärare. Enligt Okkenhaug handlar själavård om att mötas ansikte mot ansikte. I varandras ögon skapas och nyskapas vi. Här kan vi upptäcka mer om vilka vi själva är, vilka andra är och vem Gud är. När människan vågar visa sitt ansikte uppstår möten som kan föra henne vidare i livet och i tron.³⁶

Mina teoretiska ansatser utgår från Berit Okkenhaugs beskrivning av själavård, där jag har valt tre stycken själavårds begrepp.

- Kerygmatiske orienterad själavård
- Konfidentcentrerad själavård
- Kyrklig orienterad tros-och livsvägledning.

Dessa själavårdsbegrepp väljer jag att applicera på den själavård som är i konfirmationsarbetet i Stockholms stift. Den teoretiska ansatsen blir de tolkningsglasögon som skapar en teoretisk grund för det empiriska materialet. Mina teoretiska ansatser är funktionella genom den nytta eller vad för uppgift själavården gör och kan anses som meningsbärare för konfirmander idag. Det är utifrån mina forskningsfrågor och syfte jag har valt min teoretiska utgångspunkt. Skälet till att jag valt detta teoretiska ramverk är att Okkenhaug är den grundbok som gäller för all själavård idag i Stockholms stift.

För att svara på studiens tredje grundfråga³⁷ har jag vid materialets genomgång av Okkenhaugs olika själavårdsbegrepp dessutom valt att presentera och pröva själavårdsformerna, *narrativ själavård*, *trinitarisk själavård* samt Okkenhaugs *själavårdens dimensioner* på mitt resultat.³⁸ Vilka har visat sig att nämnda själavårdsformer överensstämmer med den tidigare forskning som presenterats i min studie och med studiens resultat. Dessa själavårdsformer lämpar sig även för själavård inom andlig vård, traditionell samtalssjälavård och själavård som innehåller

³⁶ Okkenhaug, s. 25-27.

³⁷ Se 1.3.

³⁸ Okkenhaug, s. 24-25.

ritualer. Utifrån dessa kommer resultatet utgöra och visa vilka själavårdsformer som passar bäst för konfirmander i denna studie. Resultatet av detta analyseras i kapitel 5.

3.1. Narrativ själavård

I den narrativa själavården belyser man vikten av konfidentens berättelse. Att konfidenten får möjlighet att sätta ord på sitt liv och berätta om sig själv. I berättelsen har konfidenten själv möjlighet att upptäcka ett mönster som inte konfidenten själv tidigare upptäckt. Själavårdaren hjälper konfidenten att göra parallella historier om dennes berättelser till bibliska berättelser och på så sätt belyses konfidentens historia ur ett annat och större perspektiv. Konfidenten kan då känna igen sig och uppleva att fler än han/hon själv har gått igenom samma historia men på ett annat sätt.³⁹

3.2 Trinitarisk själavård

Okkenhaug förespråkar en själavård som hon kallar trinitarisk.

Okkenhaug anser att i vår tids själavård ska själavårdaren utgå från individens erfarenheter, att vi är skapade av Gud och att vi håller oss vid liv genom den helige Ande. Genom att Gud är närvarande i samtalet så skiljer sig själavårdande samtal från andra terapeutiska samtal. Det egentliga mötet i själavården äger inte rum mellan själavårdaren och konfidenten – det är ett möte med Gud. Själavårdens uppgift är att förmedla Guds nåd och trofasthet.⁴⁰

3.3 Själavårdens dimensioner

Berit Okkenhaug menar att själavården genom kyrkans historia omfattat fyra viktiga dimensioner eller teman. Det har handlat om *förbön och själavård för sjuka, själavårdande stöd och omsorg, pastoral eller andlig vägledning samt frågor om skuld och försoning*. Det är en tematisk beskrivning av själavårdens historia. Själavårdarens uppgift blir är att reda ut olika problem tillsammans utan så långt som möjligt att ge rådgivning. Själavården kan leda till evangelisation men själavårdarens uppgift handlar framförallt om vägledning i ett samtal.⁴¹

³⁹ Okkenhaug, s. 35-36.

⁴⁰ Okkenhaug, s. 45-47.

⁴¹ Okkenhaug, s 22-25.

3.4 Kerygmatiske orienterad själavård

Okkenhaug menar att den kerygmatiske själavården handlar om att förmedla ett budskap till konfidenten. Kerygma betyder just budskap. Här blir själavårdarens uppgift att förmedla Guds ord till den enskilda människan. Denna typ av själavård är i många avseenden den som ligger närmast i linje med den historiska traditionen. I den Kerygmatiske själavården är själavårdaren den som tydligt leder samtalet. Teologin är normativ och appliceras på den konkreta verkligheten genom deduktiv själavård. Uppfostran och förmaningar är en viktig del. Guds ord anses annorlunda och ”främmande” i förhållande till det naturliga samtalet och för att Guds ord ska nå fram måste de ske ett genombrott i samtalet, en brytning som skapar en möjlighet att läsa och be. En teolog som uppmuntrade en kerygmatiske orienterad syn på själavård var den schweiziske teologen Karl Barth (1886-1968). Eduard Thurneysen (1888-1974) var nära vän till Barth. Thurneysen var en reformert teolog och professor i Basel fram till 1959. Han hävdade en klar åtskillnad mellan terapi och själavård och menade att när en läkare talar om neuros och en präst om synd är det inte bara fråga om olika språkbruk, utan även om olika perspektiv. Neurosen är ett tecken på synd och själavårdare ska förhålla sig till synden, inte neurosen. Eftersom synden är det egentliga blir även synden det väsentliga. Enligt Thurneysen finns tre huvudbegrepp inom läran om själavård; predikan, församlingen och syndaförlåtelsen. Själavården sker inom församlingen, som fostran och som uppmaning till helgelse. Den kerygmatiske själavården är ofta utpräglad biblicistisk och stor vikt läggs vid att Bibeln används och att alla problem betraktas ur ett andligt perspektiv. Bibeln ses som den enda användbara nyckeln till den praktiska själavården. Själavården blir också mer inriktad på beteenden än på känslor och har mycket gemensamt med behaviorismen inom psykologin.⁴²

3.5 Konfidentcentrerad själavård

Själavårdare som är kritiskt inställda till det kerygmatiske tänkandet har enligt Okkenhaug hävdade att den kerygmatiske själavården står i vägen för det nödvändiga intresset för den enskildes verklighet. Själavården kan inte enbart vara fokuserad på frälsning från ovan utan bör även uppmärksamma den subjektiva sidan av människans existens och erfarenheter. Inom den konfidentcentrerade själavårdaren står konfidenten i centrum för relationen. Uppmärksamheten riktas mot den enskilde konfidenten och de problem som denna tar upp. Samtalet blir ett själavårdssamtal i första hand därför att själavårdaren är troende. Den tyske teologen Paul Tillich (1886-1965) teologi under början av 1960-talet fick en avgörande betydelse här. Han

⁴² Okkenhaug, s. 30-32.

sammanför människans erfarenheter med den kristna tron. Okkenhaug nämner också den amerikanske psykologen Carl Rogers (1902-1987) som utvecklade en samtalsterapi som blivit förebild för många själavårdare.⁴³ I ett accepterande, icke dömande klimat, där relationen upplevs som trygg, kan konfidenten våga berätta om sina svåra känslor. Tillsammans kan de utforska vad som ligger till grund för dessa och genom så kallad ”spegling”, det är en metod där själavårdaren genom empatisk inlevelse arbetar med det som kommer fram, kan en helande förändring komma att äga rum. I denna form av själavård har i synnerhet framhållits hur viktigt det empatiska lyssnandet är. Man lyssnar inte bara på människors tankar om livet och om tron, utan även på deras upplevelser och känslor. Okkenhaug menar att många själavårdare i Skandinavien har blivit influerade av Carl Rogers och av amerikanska pastoralpsykologer. Andra har ställt sig kritiska till detta och hävdat att den människosyn som ligger till grund för bland annat Rogers metod bygger på en optimistisk-humanistisk människosyn med en överdriven tilltro till människans egna resurser. Samtalet har dessutom en individualistisk inriktning och räknar sällan med den troende gemenskapen, d.v.s. församlingen, som resurs. Det kan i sin mest radikala form leda till en slags ”implicit” teologi där allt ska tolkas utifrån konfidentens verklighet.⁴⁴

3.6 En kyrkligt orienterad tros- och livsvägledning

Okkenhaug beskriver denna hållning, en kyrkligt orienterad tros- och livsvägledning, som en medelväg mellan den kerygmatiske själavården och den konfidentcenterade själavårdaren. Om vi ensidigt fokuserar antingen på det kerygmatiske budskapet eller det konfidentcenterade riskerar vi att begränsa vår syn på den själavårdande relationen. Inom den mer vidsträckta och konsekvent konfidentcenterade själavården kan människor möta en medmänniska som lyssnar och förstår, men som inte visar vägen till Gud. Inom den radikala kerygmatiske själavården framhävs å andra sidan Guds ord på ett sätt som inte lämnar utrymme för människans smärta. Då kan Guds ord hindra människan från att komma tillrätta med sig själv och sitt liv och därmed även hennes möjlighet att få uppleva ett möte med Gud. Okkenhaug betonar därför att själavården istället måste både kunna lyssna på den verklighet som människan lever i och visa

⁴³ Klientcenterad terapi handlar främst om att lyssna med ett öppet sinne. Terapeutens uppgift blir att skapa ett växtbefrämjande klimat där klienten vågar öppna sig. Detta gör man bl.a. genom att engagera sig i klientens problem, vara icke dömande och empatisk. Terapeuten blir en äkta person och terapin präglas av samma anda som då en förälder villkorslöst älskar och försöker vägleda sitt barn rätt. Fokus ligger på just klienten och metoden utvecklades inte för att bota svårt sjuka utan för att hjälpa vanliga människor som av någon orsak inte mår bra. Rogers menade att alla kan ha behov av terapi och hjälp i vardagen någon gång i sitt liv.

Carl R. Rogers, *Client-centered therapy: its current practice, implications, and theory*, (Boston: Houghton Mifflin, 1951).

⁴⁴ Okkenhaug, s. 32-34.

vägen till Gud. Begreppet ”tros- och livsvägledning” har Okkenhaug hämtat från en bok av Helmut Tacke. Denna själavårdsmetod försöker ge vägledning i tron och i livet. Dessutom knyter den själavården närmare den kristna gemenskapen. Okkenhaug menar vidare att då själavården hör hemma i ett kyrkligt sammanhang kan den inte betraktas som fristående från den kristna gemenskapen. Det innebär att kristna själavårdare inte kan bedriva verksamhet i privat regi, eftersom själavården till sitt väsen är en del av den kristna gemenskapen. Här är den diakonala aspekten viktig inom själavården. Själavården betraktas som hela församlingens angelägenhet och uppdrag. Därför blir det viktigt att alla som jobbar i kyrkan får utbildning i att bli själavårdare. Även konfidenten är en del av gemenskapen och kan i andra sammanhang själv vara själavårdare.⁴⁵

⁴⁵ Okkenhaug, s. 34-35.

4. RESULTAT

Syftet är att besvara uppsatsens tre frågeställningar och analysera och besvaras mina forskningsfrågor. Här kommer intervjuresultaten att presenteras i form av olika teman som växt fram i analysarbetet. Det är av vikt att poängtera att det som återges är respektive självvårdaren egen uppfattning eller tolkning av sina erfarenheter, där transkriberingen reducerats till relevant material.

4.1 Intervjuer

I följande avsnitt presenteras uppsatsens empiriska material bestående av åtta intervjuer. De intervjuade består av tre präster, två diakoner samt tre församlings-pedagoger. För att materialet skall bli överskådligt har jag valt att redovisa samtliga intervjuer var för sig under tillhörande intervjufrågorna. Jag har valt att redovisa intervjuerna utifrån de frågeställningar som formulerats för att undersöka syftet som är: Hur ser självvården ut för präster, diakoner, församlingspedagoger med konfirmander? I vilken utsträckning kan man se en överensstämmelse med Berit Okkenhaugs olika självvårdsinriktningar? Finns det några kvalitéer som inte ryms i Berit Okkenhaugs självvårdsinriktningar? Den fullständiga mallen över frågorna som ställs till respondenterna finns i bilaga 2.

4.2 Sammanfattning utifrån en tematisering av resultatet:

I resultatdelen besvaras mina forskningsfrågor genom en tematisering utifrån intervjuerna där transkriberingen reducerats till relevant material.

4.2.1 *Den goda miljön och tilliten*

Genomgående teman av resultatet är miljöns påverkan till ett givande självvårdssamtal och betydelsen av att känna tillit till konfirmandgruppen och dess ledare. För att ens våga träda fram och sätta ord på sitt liv krävs en enorm tillit svarar respondenterna. Här svarar en respondenter att miljön skall upplevas omvårdande för ett ”gott” samtal. En respondent svarar att det tar det tid för ungdomar att sätta ord på sitt liv. Därpå svarar sju av åtta respondenter att självvården bör skapa utrymme i konfirmandarbetet för återkommande samtal och informera konfirmanden att möjlighet finns till uppföljande samtal, det skapar tillit för det självvårdande samtalet. Respondenter beskriver vikten av att uppmärksamheten ska riktas mot den enskilde konfidenten

och de problem som denna tar upp. I ett accepterande, icke dömande klimat, där relationen upplevs som trygg, kan konfidenten våga berätta om sina svåra känslor svarar respondenterna. Respondenterna uttrycker att den ”goda” miljön ska vara i focus. Tillsammans kan de utforska vad som ligger till grund för dessa och genom så kallad ”spegling”, det är en metod där själavårdaren genom empatisk inlevelse arbetar med det som kommer fram, kan en helande förändring komma att äga rum. I denna form av själavård har i synnerhet framhållits hur viktigt det empatiska lyssnandet är. Man lyssnar inte bara på människors tankar om livet och om tron, utan även på deras upplevelser och känslor beskriver respondenterna.

Respondent 3 svarar att metoder för själavård kommer efter konfirmandtiden då konfirmanden inte längre är konfirmand utan ungdomarna är i en annan roll i församlingsverksamheten. Respondenten kallar dessa samtal som utvecklingssamtal och coaching snarare än själavårdsamtal där metoden är ett aktivt lyssnande. Respondent 5 betonar vikten på ett aktivt och empatisk lyssnande.

4.2.2 Gemenskap

Resultatet av materialet från ett flertal av respondenter är att själavården knyter an till den kristna gemenskapen. Här betonas även att den diakonala aspekten på själavården. Själavården betraktas som hela församlingens angelägenhet och uppdrag och konfirmanden själv är en del i det uppdraget svarar flera respondenter. Respondent 3 beskriver att själavårdande samtal kommer i andra verksamheter efter konfirmationstiden, då konfirmanden är med i detta fall ungdomsarbetet i församlingen. Då är inte konfirmanden en konfirmand längre utan en församlingsmedlem som aktivt är en del av den kristna gemenskapen och med det har hon själv ett ansvar i det själavårdande uppdraget som kyrka. Det är på grund av att konfirmanden är del av den kristna gemenskapen svarar respondent 3.

Resultatet hos respondenter säger att konfirmander behöver gemenskapen för att kunna spegla sig i andra för att växa som människa och alla belyser vikten av gemenskap men den kan vara på många ställen i samhället och behöver inte alltid vara inom kyrkans väggar.

4.2.3 Tystnadsplikt-Konfidentialitet

Ett genomgående tema som respondenterna belyser är tystnadspliktens roll i själavården. Här svarar en respondent att en del av förtroendet kommer ur tystnadsplikten. De flesta av respondenterna anser att alla kan ha själavård i den kristna kontexten men att tystnadsplikten som präster och diakoner ytterligare kan öppna dörrar till läkning för själen. Samt att här skiljer

sig själavården som utgörs av den som är vigd till sitt uppdrag inom kyrkan från den vård som erbjuds inom den traditionella sjukvården svarar en respondent. Alla respondenter beskriver att för att det skall kallas själavård innebär det att det är tystnadsplikt. Här uttrycker respondenten 5 att själavården, (enligt respondentens prästkolleger) är det bara prästen som har mandat att ha själavård med konfirmander men tycker själv att respondenten har ett stort värde som själavårdare med konfirmander och anser att respondenten själv har själavård med konfirmander i sitt arbete.

4.2.4 Evangelisera och befästa trossatser

Två respondenter belyser att det är viktigt att förstå själavården som en helhet, där undervisning är en del av den kristna själavården. Själavården är inte bara ett samtal med konfirmanden. Det är en process som leder fram till konfirmationsgudstjänsten, där konfirmanden bekräftar sitt dop och därmed är kristen. Konfirmandundervisningen är en del av själavårdsprocessen som möjliggör att konfirmanden vill tillhöra den kristna tron svarar respondenterna. Ett flertal respondenter belyser vikten att lyssna på konfirmandernas verklighet som just den människan är i och handlar inte alltid om evangelisation och befästa trossatser. Flera av respondenterna svarar att själavården inte bara fokuserar på frälsning utan betonar vikten på den subjektiva sidan av människans existens och erfarenheter. Konfirmanderna är i centrum för relationen. Uppmärksamheten riktas mot den enskilde konfirmanden i själavården utan att förmedla trossatser och evangelisation, focus är på de problemen de tar upp. Respondenterna uttrycker vikten av ett icke dömande klimat, där relationen upplevs som trygg då vågar konfirmanderna berätta om sina känslor. Respondent 3 svarar att själavården kan leda till evangelisation men själavårdarens uppgift handlar framförallt om vägledning i ett samtal. Vidare svarar respondenten att själavårdens ska reda ut olika problem tillsammans med konfirmanden utan så långt som möjligt att ge rådgivning

4.2.5 Medvandrare

Samtliga som intervjuades gav uttryck att en stor del av själavårdarens uppdrag är att fungera stödjande och vara medvandrare genom det själavårdande samtalet. Själavårdaren skall finnas som en trygghamn för konfirmanden och en förlängd arm till Gud svarar en respondent. Samt syftet är inte att lösa problem åt konfirmanden utan att stötta och ta sig an sina utmaningar. Flera respondenter svarar att det är ett stort behov hos många ungdomar idag att ha någon som är medvandrare i deras liv. Respondenterna belyser att det sällan finns någon som lyssnar hemma eller på skolan på deras berättelser. De flesta är upptagna med sina egna liv och det

finns inget sammanhang och heller inget forum idag för detta behov. Ett flertal respondenter svarar att det är bara under konfirmation tiden som konfirmanderna på riktigt upplevt att någon verkligen bryr sig om att lyssna på dem och samtidigt upplevt att själavårdaren finns kvar efter konfirmationstiden som ”medvandrare. Vidare svarar respondenten att kyrkan skapar tröst och trygghet hos konfirmanden då konfirmanderna erbjuds själavård efter konfirmationen är slut. Kyrkan erbjuder olika sociala sammanhang och aktiviteter efter konfirmationstidens slut i kyrkan. Ett par respondenter uttrycker att kyrkan skulle finnas på skolorna som resurs, där själavården kan fortsätta efter konfirmationstiden.

4.2.6 Gud

Genomgående teman är Gud i själavården. Genom guds ord i predikningarna bidrar det till välbefinnande för församlingen svarar respondent 5. Vidare beskriver respondent 5, här handlar det om att förmedla ett budskap till konfirmanden och det är Guds ord till den enskilda människan och det är enbart prästens roll att göra det. Några av svaren från respondenterna är att, genom att höra vem Gud är i bibeln kan bibelns berättelser vara en spegling i konfirmandernas liv, en metod där själavårdaren genom empatisk inlevelse som något grundläggande, kan en helande förändring äga rum. Resultat hos två respondenter är att respondenterna utgår att vi är skapade av Gud och att vi håller oss vid liv genom den heliga Ande. Det egentliga mötet i själavården äger inte rum mellan själavårdaren och konfirmanden – det är ett möte med Gud. Själavårdarens uppgift är att förmedla Guds nåd och trofasthet. Respondenterna svarar att de vill både ta Guds ord och människans erfarenheter på allvar. Målet är att föra människan vidare mot ett uppriktigt förhållande till Gud, andra människor och själv svarar respondenterna. Alla respondenter svarar att det är viktigt att lyssna och förstå den konfirmand som själavårdaren möter men inte alltid visar vägen till Gud. Men eftersom själavårdaren befinner sig i ett kristet sammanhang finns det en god möjlighet till att konfirmanden får en inblick till Gudsväsen.

4.2.7 Att lyssna till livsberättelsen

Betydelsen av människans livshistoria är viktig del och har en stark betoning i själavården belyser respondenterna. Samtliga som intervjuades gav uttryck för att deras viktigaste funktion var äkta lyssnande. Att lyssna på konfirmandens livsberättelse ger en bekräftelse på att konfirmanden är viktig och att det som denne berättar tas på allvar. Då konfirmanden får möjlighet att berätta sin livsberättelse eller sin livssituation får konfirmanden möjlighet att upptäcka ett mönster som inte konfirmanden själv tidigare upptäckt. Själavårdaren har

möjlighet att göra parallella historier om dennes berättelser till bibliska berättelser och på så sätt lyfta konfirmandernas historia ur ett annat perspektiv och ett större perspektiv svarar respondenterna. Konfirmanden kan då känna igen sig och uppleva att fler än den personen har genomgått samma historia men på ett annat sätt.

4.2.8 Gudstjänst

Alla respondenter svarar att det är svårt att möta konfirmander i den gudstjänst form som oftast är idag svarar respondenterna. Här har vi som kyrka misslyckats svarar flera respondenter. Konfirmanden är inte i fokus och att det oftast idag i gudstjänsten blir en större focus på prästen än konfirmandens välbefinnande och själ. Avvikande resultat är respondent 6, där svaret är att syndabekännelsens karaktär och form är viktigt i själavårdssyfte för konfirmanderna i gudstjänsten.

4.2.9 Metoder

En respondent svarar att konfirmanderna får skriva upp sig på en lista för själavårdande samtal. De vet vilken roll själavårdaren har och har tystnadsplikt. Konfirmanderna skriver upp sig på tider och behöver inte skriva upp sitt namn utan kan välja att bara kryssa för en tid. Det är för att alla andra på lägret inte behöver se att konfirmanden vill komma och prata. Respondenten har en enskild lugn plats där inte alla andra är, dit konfirmanden får komma. Samtalen har handlat om allt från frustration över vad som är på lägret till frågor som rör vad prästen har pratat som konfirmanden inte förstått och som konfirmanden inte tror på. Det kan bland annat vara om dopet och att konfirmanden inte håller med och då kommer frågor om de kan konfirmeras ändå. Respondenten i detta fall upplever att det är bra att hon/han inte är med på lägret utan bara kommit ut vid tillfällena och bara så som själavårdare. Det är viktigt tycker respondenten att konfirmanden ska ha friheten att ha det helt hemligt eller att ha det öppet. Respondenten tycker det är viktigt att han/hon inte är med under hela lägervistelsen, för då faller det. En annan respondent beskriver att de delat in sig i smågrupper som träffas varannan dag på konfirmandlägret, personal och ledare samtalar om livet med konfirmanderna. I dessa grupper läses en bibeltext och samtalar kring den. Alla i gruppen får uttala sig vad de upplever om texten. Sen avslutas gruppträffen med att ledarna leder en bön. Ledarna lyfter upp i bönen att allt de pratar om stannar i gruppen. Samt förmedlar ledaren att det är viktigt att kunna ändra åsikter, det konfirmanden säger en dag i gruppen kan kännas fel nästa dag. Det är ett tillfälle att pröva sina tankar och en början att sätta ord på sin tillvaro. Ingenting som konfirmanden tycker har med hennes människovärde att göra. Konfirmanderna erbjuds också att ha enskilda samtal

med präst, diakon och pedagog. En respondent har använt sig av skrivböcker, där konfirmanden får skriva något de undrar över. Där får konfirmanden önska vilken ledare som ska svara. Respondenten poängterar att det är noga med att säga till konfirmanderna att personalen inte besitter på generella sanningar. Respondenten tycker att den här metoden har varit bra men tidskrävande. Ett flertal respondenter anser att hela konfirmationstiden är en lång process för att vårda unga människors själar, en tid för reflektion och bearbetning av existentiella frågor. Många av respondenterna tycker att promenaden är en bra metod för själavård och att grupp samtalen också kan mynna ut i själavårdande samtal.

4.3 Intervjudel nyckelperson

Anders Rune är Konfirmationssamordnare i Stockholms stift. Hans arbetsuppgift och uppdrag är att stötta och främja församlingar i arbetet med konfirmanderna. Han är präst sedan juni 2004 och har arbetat som kyrkoherde i Eds församling mellan 2008 och juni 2009 och arbetat som stiftsadjunkt sedan 2014 i Stockholms stift.

4.3.1 Vad är själavård för dig?

Svar: Grundtanken är ett enskilt samtal mellan två personer där Gud finns med som en tredje närvaro/person. I ett själavårdande samtal får man dryfta vad som är det svåraste i livet, det själen och hjärtat bär på. Själavård handlar om det som ordet är; vård av själen i en tid där vi tar hand om våra fysiska kroppar och vårdar dem med träning med vitaminer och tillskott. Det är en växelverkan mellan kroppens välbefinnande och hur vi mår i den kontext som är. Det går inte att separera dessa aspekter. Vi måste se på hela individens kontext i ett själavårdande samtal. Själavård är ett ämne som präster och diakoner utbildas i. Framför allt fanns själavård under det sista året på prästutbildningen i ren praktisk förberedelse för den tjänst man sen skall ut i.

Själavård kan vara mer än ett enskilt samtal, det är en grundhållning som jag har med mig själv, med mina vänner och i alla möten som dyker upp. Jag har ett ansvar som människa och kristen att möta mig själv och min omgivning med en känsla av kärlek. Den känslan får jag när jag startar dagen med en bön eller är ute och springer och ber att Jesus ska vara med mig i livet och fylla min kropp och själ med hans kärlek. Den inställningen tror jag gör skillnad i mötet med människor.

Jag tror att för att kunna vårda själen behövs en växelverkan genom att vårda många delar av en människa – det yttre genom motion, kost och det inre genom reflektion, stillhet, bön och gemenskap.

4.3.2 Hur kan själavården se ut i konfirmationsverksamheten? Dina egna erfarenheter från din konfirmationstid och från den erfarenhet du har i ditt arbete med konfirmation idag.

Svar: I min tjänst idag diskuteras inte själavård med konfirmander. Själavård är ett ämne som präster utbildas i under sin utbildning. I utbildningen övade vi i grupper och fick olika "cases" det vill säga vi blev tilldelade olika situationer där själavårdande samtal fanns med och vi gick in i den rollen som en själavårdare kan hamna i sin tjänst som präst.

Som konfirmationspräst fick varje konfirmand ha själavårdande samtal med mig. Frågorna jag ställde var enkla som konfirmanden lätt kunde relatera till och låg konfirmanden nära, till exempel hur det var i skolan. Det var en början till ett djupare samtal och det behövdes för konfirmanden. Det behövde inte vara långa samtal eller hur mycket vi pratade. Det handlade om att bygga upp en känsla av förtroende och tillit och en möjlighet att skapa en trygghet över tid och en relation till ett förtroligt samtal.

4.3.3 Tror du att begreppet "själavård" ska tydliggöras i konfirmationsverksamheten och i samhället för att konfirmationen ska bli mer attraktiv eller finns det risker med det?

Svar: Att informera konfirmander och målsman om att det sker själavård under konfirmationstiden kan ge olika utslag, vissa tycker det är bra, vissa blir osäkra och kan avstå konfirmationsläsningen.

4.3.4 Finns det samtal i Stockholms stift om själavården med konfirmander?

Svar: Det skulle vara intressant och bra att skapa en mötesplats till samtal om själavård med konfirmander, där församlingar kan mötas och delge varandras erfarenheter och synpunkter i ämnet. En sådan mötesplats kan vara Kraftsamling som Stockholms stift anordnar. Där kan synpunkter om tystnadsplikten också diskuteras

5 Analys

5.1 Analyssammanfattning som svarar på forskningsfrågorna 1, 2.

I följande avsnitt kommer jag att analysera mina två forskningsfrågor. Hur beskriver präster, diakoner och församlingspedagoger själavård med konfirmander i Stockholms stift? Samt i vilken utsträckning kan man se en överensstämmelse med Berit Okkenhaugs olika själavårdsinriktningar?

5.1.1 *Själavård med konfirmander utifrån Kerygmatiske själavård:*

Okkenhau menar att den kerygmatiske själavården handlar om att förmedla ett budskap till konfidenten. Här blir själavårdarens uppgift att förmedla Guds ord till den enskilda människan. Denna typ av själavård är i många avseenden den som ligger närmast i linje med den historiska traditionen. I den Kerygmatiske själavården är själavårdaren den som tydligt leder samtalet.⁴⁶ Denna typ av själavård har tappat mark till förmån för en mer öppen hållning som gagnar konfidentens personliga utveckling. Det har sin förklaring, då kyrkans själavård idag anammat den forskning som beskriver vikten på hur själavårdaren lyssnar och ställer frågor till konfidenten. Samt med den forskning där själavårdaren inte besitter på alla sanningar. Endast en av respondenterna har svarat i enlighet med den kerygmatiske inriktningen. Respondent 5 svarar för sina kollegers åsikter att det är prästens roll att förmedla Guds budskap i själavårdande samtal. Det är bara prästen som har mandat att ha själavård med konfirmander men tycker själv att respondenten har ett stort värde som själavårdare med konfirmander och anser att respondenten själv har själavård med konfirmander i sitt arbete.

Alla respondenter svarar att det är svårt att möta konfirmander i den gudstjänst form som oftast är idag. Här har vi som kyrka misslyckats svarar flera respondenter. Konfirmanden är inte i fokus och att det oftast idag i gudstjänsten blir en större focus på prästen än konfirmandernas välmående och själ. Det går emot den konfidentcentrerande själavården som respondenterna förespråkar och verkligheten är en Kerygmatiske orienterade själavårds metod i gudstjänsten idag.

⁴⁶ Okkenhaug, s. 30.

5.1.2 Självvård med konfirmander utifrån Konfidentcentrerad självvård:

I konfidentcentrerad självvård riktas uppmärksamheten mot den enskilde konfidenten och de problem som denna tar upp. Konfidenten är i centrum för relationen. Utifrån konfidentcentrerad självvård lägger självvården vikt på att det skall vara en trygg miljö för konfidenten.⁴⁷

Utifrån resultatet anser de flesta respondenterna att fokus är på personens välmående och därför överensstämmer med konfidentcentrerad självvård. Där självvården bygger på en optimistisk-humanistisk människosyn med en överdriven tilltro till människans egna resurser. Samtalet har dessutom en individualistisk inriktning och räknar sällan med den troende gemenskapen, d.v.s. församlingen, som resurs.⁴⁸

Respondenterna uttrycker att den ”goda” miljön ska vara i focus. I resultatet framkom att miljöns påverkan till ett givande självvårdssamtal och betydelsen av att känna tillit till konfirmandgruppen och dess ledare. I ett accepterande, icke dömande klimat, där relationen upplevs som trygg, kan konfidenten våga berätta om sina svåra känslor. Respondenter beskriver vikten av att uppmärksamheten ska riktas mot den enskilde konfidenten och de problem som denna tar upp. För att ens våga träda fram och sätta ord på sitt liv krävs en enorm tillit svarar respondenterna. I synnerhet då ungdomar i dag saknar mer och mer ord för sina känslor, s.k. alyxomi. Det gör att ungdomar har sämre möjlighet att ”få tag” i sina känslor, att kategorisera sina känslor.⁴⁹ Tillsammans kan de utforska vad som ligger till grund för dessa och genom så kallad ”spegling”, det är en metod där självvårdaren genom empatisk inlevelse arbetar med det som kommer fram, kan en helande förändring komma att äga rum. I denna form av självvård har i synnerhet framhållits hur viktigt det empatiska lyssnandet är. Man lyssnar inte bara på människors tankar om livet och om tron, utan även på deras upplevelser och känslor beskriver respondenterna. Som självvårdare har de som uppgift att vara lyhörd och ha förmågan att uppmärksamma om konfirmanderna har en problemsituation och då möta upp konfirmanden och samtala och reflekterar om tankar om livet och om tron och på deras upplevelser och känslor. Konfirmandens verklighet ligger i focus i lyssnandet.⁵⁰

⁴⁷ Okkenhaug, s. 32.

⁴⁸ Okkenhaug, s. 34.

⁴⁹ Øvrecide, s.53-54.

⁵⁰ Okkenhaug, s. 33-34.

Respondenternas svar ligger i linje med den forskning som Sommer förespråkar, som är att, öka självkännedomen, öka tilliten till ungdomarna själva, till deras omgivning och till Gud.⁵¹

Resultatet visar på att det krävs en god miljö för en ”god” själavård för att kunna stärka grundtilliten till ungdomarna, det går också i linje med hur Ulrica Stigberg beskriver en gynnsam själavård.⁵²

Några av svaren från respondenterna är att genom att höra vem Gud är i bibeln kan bibelns berättelser vara en spegling i konfirmandernas liv, en metod där själavårdaren genom empatisk inlevelse som något grundläggande, kan en helande förändring äga rum. De här svaren överensstämmer med *konfidentcentrerad själavård*.⁵³

5.1.3 Själavård med konfirmander utifrån en kyrklig orienterad tros – och livsvägledning:

De allra flesta respondenterna betonar att själavården måste både kunna lyssna på den verklighet som människan lever i och visa vägen till Gud. Resultatet belyser vikten att föra in traditioner och riter för ungdomar, då skapas en känsla av sammanhang och tillhörighet. I dag behöver unga konstruera sin egen livskarta svarar respondenterna. För att själavården skall kunna stärka utvecklingen av existentiell hälsa hos barn behöver själavården förmedla att vi alla är en helhet, att vi hör ihop. Det resultatet går i linje med en kyrklig orienterad tros – och livsvägledning samt med Stigbergs själavårdsteori och Bromanders forskning.⁵⁴

Alla respondenter anser att det är viktigt att poängtera att det finns en möjlighet för konfirmander att få prata med någon av ledarna, diakonerna och prästerna. För konfirmanden skapar det en trygghet i sin växande tilltro till den kristna församlingen. Resultatet hos respondenter säger att konfirmander behöver gemenskapen för att kunna spegla sig i andra för att växa som människa och alla belyser vikten av gemenskap, det överensstämmer med *en kyrklig orienterad tros- och livsvägledning*. Men respondenterna säger också att den kan vara på många ställen i samhället och behöver inte alltid vara inom kyrkans väggar. Det resultatet stämmer inte med nämnda själavårdsinriktning, där själavården alltid hör hemma i ett kyrkligt sammanhang. Okkenhaug förklarar, att eftersom själavårdaren befinner sig i ett kristet sammanhang finns det en god möjlighet till att konfirmanden får en inblick till Gudsväsen.⁵⁵

⁵¹ Sommer, s.25.

⁵² Stigberg, s.12.

⁵³ Okkenhaug, s. 32.

⁵⁴ Okkenhaug, s. 34-35. Stigberg, s. 129-130. Bromander, s. 12-13.

⁵⁵ Okkenhaug, s. 35.

5.1.4 Metoder som respondenterna använder sig av som går i linje med en kyrklig orienterad tros – och livsvägledning:

Målet enligt svenska kyrkans riktlinjer att stärka unga människors möjligheter att själva styra över de faktorer som påverkar deras hälsa, att stärka och stödja ungdomars egna resurser så att ungdomar kan få en bättre självkänsla.⁵⁶ Utmaningen här för kyrkan är hitta nya sätt att föra ut tron så att människor känner att det är något som angår dem svarar alla respondenterna förutom respondent 1. Det är viktigt att känna till konfirmandens språk och kyrkans språk och kunna knyta an till kristna begrepp som är begripligt för konfirmanden. Begrepp som frälsning, synd och kors måste översättas till konfirmandernas språk och livskarta. Resultatet belyser att själavården sker i vissa fall i undervisningen där konfirmanden förhåller sig till olika skeden i livet och ger redskap för det. Det blir en övning innan ett skede och ett förebyggande arbete. Ett exempel är att fördjupa sig i Frälsarkransen. Enskilt kan det vara ett samtal på en klippa vid havet.

Många gånger sker själavård med ungdomsledarna med konfirmanderna som är ett samtal om svårigheter i livet. Frågor gällande skolans krav och prestationer som för många kan vara svårt att hantera. Relations problem med sin flickvän eller pojkvän. Många samtal handlar främst om relationer med sina vänner.

Konfirmationstiden är en lång process för att vårda unga människors själar, en tid för reflektion och bearbetning av existentiella frågor. Många av respondenterna tycker att promenaden är en bra metod för själavård och att grupp samtalen också kan mynna ut i själavårdande samtal.

5.2 Analyssammanfattning som svarar på forskningsfråga 3.

Finns det några kvalitéer i respondenternas arbete och syn på själavården med konfirmander som inte rymmes i Berit Okkenhaugs själavårdteman?

Avvikande är att flera respondenter resultat överensstämmer med den *narrativa själavården* som Okkenhaug beskriver som är ytterligare en riktning i själavården. Betydelsen av människans livshistoria är en viktig del och har en stark betoning i själavården i detta fall. Då konfirmanden får möjlighet att berätta sin livsberättelse eller sin livssituation får konfirmanden möjlighet att upptäcka ett mönster som inte konfirmanden själv tidigare upptäckt. Själavårdaren

⁵⁶ Riktlinjer för svenska kyrkans konfirmandarbete, s. 16.

har möjlighet att göra parallella historier om dennes berättelser till bibliska berättelser och på så sätt lyfta konfirmandernas historia ur ett annat perspektiv och ett större perspektiv. Det vill säga att låta konfirmanden berätta om sitt liv för att sedan hjälpa till med att placera denna berättelse i ett bibliskt sammanhang. Konfirmanden kan då känna igen sig och uppleva att fler än den personen har genomgått samma historia men på ett annat sätt.⁵⁷ Alla respondenterna anser att det är viktigt att ha bibelns berättelser som en tolkningsmall för sina liv men hur respondenten använder sig av texterna ser olika ut. För de flesta av respondenterna används bibeln till att diskutera livet i bibelstudier. I samtalet med konfirmanden kan man inte bara citera en bibeltext tycker flera av respondenterna.

Respondenter svarar också utifrån en själavårds dimension som Berit Okkenhaug beskriver är, *vägledning och samtal*. Själavårdarens uppgift blir istället att reda ut olika problem tillsammans utan så långt som möjligt att ge rådgivning. Själavården kan leda till evangelisation men själavårdarens uppgift handlar framförallt om vägledning i ett samtal.⁵⁸

Resultat hos respondenter som överensstämmer med *trinitarisk själavård* är att respondenterna utgår att vi är skapade av Gud och att vi håller oss vid liv genom den heliga Ande. Det egentliga mötet i själavården äger inte rum mellan själavårdaren och konfirmanden – det är ett möte med Gud. Själavårdarens uppgift är att förmedla Guds nåd och trofasthet. Den trinitariska själavården vill både ta Guds ord och människans erfarenheter på allvar. Målet är att föra människan vidare mot ett uppriktigt förhållande till Gud, andra människor och själv.⁵⁹ Respondenterna svarar att de vill både ta Guds ord och människans erfarenheter på allvar. Själavårdarens uppgift är att förmedla Guds nåd och trofasthet. Detta synsätt överensstämmer men den trinitariska själavården där målet är att föra människan vidare mot ett uppriktigt förhållande till Gud, andra människor och till sig själva.

Avvikande resultat är respondent 6, där svaret är att syndabekännelsens karaktär och form är viktigt i själavårdssyfte för konfirmanderna i gudstjänsten. Det överensstämmer med Okkenhaugs själavårdsdimension som är *förbön och själavård*.

5.3 Analys nyckelperson

⁵⁷ Okkenhaug, s. 35.

⁵⁸ Okkenhaug, s. 24.

⁵⁹ Okkenhaug, s. 45-47.

Analyssammanfattning av resultatet som överensstämmer med Berit Okkenhaugs själavårdsinriktning *Kerymatisk orienterad själavård*.

Anders Runes säger att själavård är ett ämne som präster utbildas i sin utbildning. Med det säger han inte att det bara är präster som har mandat för själavård men utbildningen i själavård fokuseras på präster generellt. Han säger heller inte att det är prästen som ska leda själavårdsamtal. Jag väljer att föra in hans svar under Kerymatisk orienterad själavård när det ligger i linje med den historiska traditionen att det bara är präster som har själavård.⁶⁰ Det är inte Anders Runes åsikt utan han svarar bara på vilka som själavårdutbildningen är till för idag.

Analyssammanfattning av resultatet som överensstämmer med Berit Okkenhaugs *En kyrklig orienterad tros- och livsvägledning*.

Anders Rune svarar att själavård kan vara mer än ett enskilt samtal, det är en grundhållning som han har med sig själv, med sina vänner och i alla möten som dyker upp. Han svarar att själavården måste vara i den kontext som är äkta hos oss idag och för var och en. För Anders Rune är det när han startar dagen med en bön eller är ute och springer och ber att Jesus ska vara med honom i livet och fylla hans kropp och själ med hans kärlek. Det gör skillnad inför mötet med människor. Anders Rune tror att för att kunna vårda själen behövs en växelverkan på att vårda många delar av en människa, det yttre genom motion, kost och det inre genom reflektion, stillhet, bön och gemenskap. Anders svarar att han har ett ansvar som människa och kristen att möta sig själv och sin omgivning med en känsla av kärlek.

I frågan ”Tror du att begreppet ”själavård” ska tydliggöras i konfirmationsverksamheten och i samhället för att konfirmationen ska bli mer attraktiv eller finns det risker med det?” svarar Anders Rune att det kan finnas motvilja mot själavård, där förutfattade meningar och farhågor finns hos konfirmandföräldrar och därmed avstå konfirmationsläsningen. Anledningen är att de flesta idag inte längre har en kontinuerlig relation till kyrkan och själavården, utan minns en gammal relation som de haft, där prästen kom med sanningar till församlingen och då behövde församlingen inte tänka själva på hur de ser på Gud och sin omvärld. Människor idag lever kvar i en tradition som närmar sig en *kerymatisk orienterad själavårdssyn*. Önskan från Rune är att människor skulle ha mer kunskap om hur kyrkan arbetar idag och då få insikt om att kyrkan

⁶⁰ Okkenhaug, s 30-32.

står mer åt den kyrklig orienterade tros – och livsvägledningen. Den kunskapen skulle gagna konfirmationsantalet och för ungdomars kontakt till själavård.

Vidare i min analys av intervjun med Anders Runes finns ingen koppling till konfidentcentrerad själavård, däremot är intressant att Rune besvarar tredje frågeställningen med att själavårdaren bör leva som han lär. Som går i linje med den narrativa själavården som besvarar en av mina forskningsfrågor.

6 DISKUSSION

6.1 Teoretisk reflektion

Utifrån en teoretiska studien som är Berit Okkenhaugs själavårdsteorier, kerygmatiske orienterad själavård, konfidentcenterad själavård och en kyrklig orienterad tros- och livsvägledning för min diskussion till att resultatet har visat att den kerygmatiske själavården inte längre är brukbart för kyrkans trovärdighet, då den kerygmatiske själavården står för en maktkyrka där kyrkans präster ses som en överhet som ska bestämma hur konfidenten ska tolka sitt liv. Utifrån min studie går kyrkan mer och mer ha gått från den kerygmatiske själavården (själavården var inget känt begrepp i den tidiga kristna historien utan det var bikten som var av betydelse och mer ett påbud från kyrkan till folket där enbart prästen stod för bikten), till att kyrkan generellt står idag mest i det konfidentcenterade själavården. Respondenterna har en positiv människosyn där man tror att människan har mer kunskap inom sig än vad hon är medveten om och att hon äger kunskap som hon hittills inte kunnat bruka. Reflekterande förhållningssätt lägger stor vikt vid människans inneboende potential. Utifrån resultatet hade Trinitariska och Narrativa själavården varit mer brukbar än de tre teorier jag valt i min uppsats. Värdet att berätta sin livsberättelse möjliggör att upptäcka ett mönster som konfirmanden själv inte tidigare upptäckt. Själavårdaren hjälper konfirmanden att göra parallella historier om dennes liv till bibliska berättelser och på så sätt belysa konfirmandens historia ur ett annat och större perspektiv. Konfirmanden kan då känna igen sig och uppleva att fler än han/hon själv gått igenom samma historia men på ett annat sätt. Detta möjliggör att konfirmanden får en kunskap om Gud och att den helige anden håller oss alla vid liv oavsett hur vår livsberättelse är och ser ut.

Det jag nu problematiserar i diskussionen är huruvida det egentligen är upp till varje konfirmandpräst och personal att bestämma själavårdsform. Min egen utgångspunkt efter resultatanalys, blir att jag har en lösare form av själavård. Där fokus ligger på den narrativa själavården och den trinitariska själavården, samt utifrån resultatet har visat på att det finns en önskan och en vilja hos många i kyrkan att arbeta mer i en kyrkligt orienterad tros och livsvägledning. Det grundar jag från resultatet från intervjudelen. Där respondenterna säger att tilltro till själavårdaren är oerhört viktigt för konfirmanden. Det spelar inte någon roll om det är en präst, diakon eller församlingspedagog. Det viktiga är vilket förtroende konfirmanden har till personen för att vilja öppna sig och dela med sig av sin livsberättelse. Själavård sker när

konfidenten på allvar anförtror sig.

Studien visar på att en av Okkenhaugs självvårdsteorier, kyrkligt orienterad tros-och livsvägledning har gynnat min studie väl. Resultatet är att, förväntningarna från konfirmanderna är mer religiösa än vad vi i kyrkan tror. Konfirmanden har en bild av och en förväntan om att konfirmationen är något helt annat än till exempel ett fotbollsläger. Många ungdomar förväntar sig att under konfirmationen att få prata om Gud, om livet och fira gudstjänster. Utvärderingarna har visat att deras förväntningar på konfirmationen har uppfyllts och att just samtalen har betytt mycket. Utöver förväntningarna har också gemenskapen varit betydelsefull för individens utveckling. Okkenhaug skriver att kyrkligt orienterad tros-och livsvägledning är en gemenskap i ett kyrkligt sammanhang, där gemenskapen är viktig.

En annan aspekt som studiens resultat visar på, utöver de etablerade teorier som beskrivits i studien är att en av respondenterna anser att kyrkans självvård skulle behövas i skolvärlden. Självvårdens unika kvalité är ett lyssnande utan att värdera och dokumentera samtalet med eleven. Studien visar att ett flertal av respondenterna anser att tystnadsplikten har ett stort värde och att den är en hjälpande metod i samtalen. Samt svaren belyser vikten av att inte dokumentera självvårdsamtalet gör att konfirmanderna vågar berätta mer om vad som tynger dem för en självvårdare jämfört med en kurator på skolan som dokumenterar samtalet och i vissa fall gör en analys och utredning av elevens berättelse. Resultatet visar på att flertal av respondenter svarar att det är ett stort behov hos många ungdomar idag att ha någon som är medvandrare i deras liv. Respondenterna belyser att det sällan finns någon som lyssnar hemma eller på skolan på deras berättelser. De flesta är upptagna med sina egna liv och det finns inget sammanhang och heller inget forum idag för detta behov. Respondenterna svarar att det är bara under konfirmationen där de på riktigt upplevt att någon verkligen bryr sig om att lyssna och upplevt att självvårdaren finns kvar efter konfirmationstiden som ”medvandrare. Vidare svarar respondenten att kyrkan kan erbjuda olika sociala sammanhang och aktiviteter efter konfirmationstidens slut. Ett par respondenter uttrycker att kyrkan skulle finnas på skolorna som resurs, där självvården kan fortsätta efter konfirmationstiden.

Tidigare forskning som belyser vikten att unga idag behöver hjälp att konstruera sin egen livskarta skriver Ulrica Stigberg i sin bok, *Om barn och livets frågor*. Att som vuxen för en stund lämna allt annat för att helhjärtat vara hos barnet. Märker barnet att det finns omsorg och

ett genuint intresse ökar möjligheten att förmedla det barnet önskar berätta. Stigbergs diskuterar att en ”god” miljö” har betydelse i själavården. Barnet ser hur vi vuxna hanterat livet och hanterat sitt liv därefter och att om det goda själavårdande arbetet skall kunna uppmuntra ungdomars behov att bli lyssnade till, krävs en god miljö för det goda samtalet.

Stigberg påvisar vikten av att föra in traditioner och riter för ungdomar till exempel i konfirmationen, då skapas en känsla av sammanhang och tillhörighet. För att själavården skall kunna stärka utvecklingen av existentiell hälsa hos barn behöver själavården förmedla att vi alla är en helhet, att vi hör ihop. Hoppet är en grundläggande känsla som kan utveckla den existentiella hälsan hos barn och unga.

I tidigare forskning där Jonas Bromander skriver i sin rapport, *Studie av konfirmandtiden som meningsbärare bland dagens unga*. Bromander har undersökt hur ungdomar mår idag och vad själavården kan bidra med för unga människor. Bromander beskriver att unga människor i dag ofta mår dåligt och har dålig självbild samt saknar god självkänsla. Kyrkans personal möter dagligen dessa ungdomar med vetskap om att ungdomar är i en utvecklingsfas och behöver få hjälp att bekräfta sin självbild. Det enskilda samtalet med en präst, diakon eller pedagog är ett sätt för konfirmanden att öka sin självkännet och öka tilliten till sig själva samt även till sin omgivning och till Gud.

6.2 Metodisk reflektion

Utifrån min kvalitativa metod och min textanalys har materialets kvalitativa data sorterats, reducerats och begripliggjorts för att skapa meningsfullhet. Resultatet av det transkriberade materialet har tolkats genom att tillämpa analysfrågorna. I resultatdelen kategoriserade jag in intervjuuttalanden i olika teman för att få materialet mer överskådligt. Utefter en hermeneutisk förståelse har jag sökt tolka respondenternas uttalanden för att få en djupare mening i materialet. Valet av en kvalitativ metod har gynnat mitt resultat där jag kommit till kärnan i mitt syfte att undersöka själavård med konfirmander i Stockholmsstift. Däremot har inte metoden gynnat resultatet i ett större utfall. I tidigare forskning om själavård med ungdomar skriver Dion Sommer hur själavården handlar om hela vår hälsa; både den fysiska, psykiska, sociala och den andliga/existentiella aspekten. Målet är att förmedla hopp och upplevelse av harmoni och meningsfullhet så att unga människor lättare kan förstå det sammanhang de lever i och då få en känsla av meningsfullhet i sin tillvaro. Själavård för unga handlar mycket om att stärka grundtilliten. Då är det lättare att hantera svåra upplevelser och gå vidare samt att inge hopp är

viktigt i ungdomars liv. Tystnadsplikten finns med i själavården, det är en skyldighet i själavården.⁶¹ Resultatet i den här studien visar på och ligger till grund för att själavården har en uppgift i hela vårt samhälle och inte bara inom konfirmandverksamheten i Svenska kyrkan.

6.3 Empirisk reflektion

Ett intressant resultat är avsaknaden av gemensamma riktlinjer för själavård med konfirmander gör att själavården varierar stort inom stiftet, även om vikten och behovet av själavård får anses stort i konfirmandverksamhetens olika delar. Därför består det empiriska materialet av åtta intervjuer. Underlaget består av intervjuer med tre präster, två diakoner samt tre församlingspedagoger. Där det resulterat i att kyrkan behöver arbeta mer kyrkligt orienterat i tros- och livsvägledning för dessa ungdomar inom ramen för själavårdens ärende och riktning. Hade jag valt att intervjua konfirmander i Stockholms stift hade resultatet sätt annorlunda ut. Deras snäva förförståelse för begreppet själavård skulle göra att mitt resultat hade blivit undermåligt. Däremot om jag använt mig av konfirmandledare som har en större förförståelse för själavård i mitt empiriska material skulle resultatet kunnat gynna min uppsats.

6.4 Bidrag

Mitt eget bidrag till resultatet är och efter analysen är att själavården inte behöver vara så formell utan följer sin egna kristna teologi. Ur resultatet kan dras en slutsats att varje kristen individ i sin kyrkliga utövning kan följa sin egen själavårds praktik, utifrån sin egna kristna själavårds teologi. Berit Okkenhaug har beskrivit vissa kyrkliga själavårds praktiker, vilket kan fungera som inramning eller rättesnöre vid själavård med konfirmander. Resultatet pekar på en att själavårdarens uppgift är att reda ut olika problem tillsammans utan så långt som möjligt att ge rådgivning. Respondenten betonar vikten att lyssna på konfirmandernas verklighet som just den människan är i. Samt vara noga med att säga till konfirmanderna att personalens svar inte är generella sanningar, utan hur personalen var för sig vill svara. Den metoden är lyckosam men tidskrävande. Utslaget av resultatet betonar vikten att lyssna på konfirmandernas verklighet som just den människan är i.

Haldor Øvreeide skriver att lyhördheten bör skärpas hos själavårdaren ju yngre barnet är och

⁶¹ Sommer, s.25.

själavården bör tillämpa mer konkreta pedagogiska verktyg i unga år. För att tron skall bli en resurs för ungdomar i dag är det en stor utmaning att få ihop den yttre kognitionen med det inre. Den stora utmaningen är att själavården och kyrkan blir attraktiv för ungdomarna, längtan till en förklaring av livet.⁶² Till sist behöver konfirmander gemenskapen för att kunna spegla sig i andra för att växa som människa. Att dela sin historia med andra i grupp har jag förstått vara gynnsam för att förstå sitt sammanhang och leva i harmoni i sin kontext, dels att lyssna på andras livsberättelser och själv få dela sitt liv då ingen värderar eller dokumenterar.

Resultatet belyser behovet av att få mer kunskap om själavård med unga människor i kyrkans olika verksamheter. Studien har visat på att människor som arbetar inom kyrkan möter många unga människor som har ett behov av att berätta sin historia. Som personal i kyrkan upplever ett flertal att kunskapen om själavårdande samtal brister och att behovet av mer utbildning i själavård behövs. Själavården visar sig hjälpa människor förankra sina liv i den kristna gemenskapen och till sig själva som människor.

6.5 Avslutande reflektion

I svenska kyrkans ordning kan vi läsa att vi idag lever i ett samhälle som karaktäriseras av sekularisering och mångfald. Den goda välfärden har påverkat att allt färre människor är religiösa i Sverige och därmed en större frånvaro till konfirmationsläsningen enligt dop och konfirmationsstatistiken.

Enligt Anders Rune, stiftskonsulent i Stockholm stift, är inte kyrkan integrerad i samhället idag i den utsträckningen att gemene man vet vad själavård är. När ett obekant ord som t.ex. ”själavård” dyker upp i konfirmationsinbjudan, kan risken bli att flera av mottagarna ser detta som något skrämmande och inte till ”nytta” för ungdomar.

Utifrån svenska kyrkans riktlinjer och själavårds forskning är själavården inte bara är krishantering, utan också med naturlig utveckling och växande som människa att göra.

Själavården finns inom kyrkan och i slutenvård och gör den därför unik i vårt svenska samhälle. Studie visar på att själavården i konfirmationen fyller en funktion i det som samhället i stort saknar. Själavården har en betydande roll för ungdomars utveckling som människa och när de

⁶² Øvreide, s.15.

har en relation till en kristen gemenskap. Själavården möjliggör för unga att växa när hon får prata om sin oro, längtan, ensamhet, förväntan, sorg, tacksamhet, smärta och Gud i gemenskap eller i ett enskilt själavårdande samtal.

I resultatet framkommer det att själavården i Stockholms stift bedriver till största del en själavårdsinriktning som överensstämmer med den kyrkligt orienterade tros-och livsvägledning. Där själavården anses som hela församlingens angelägenhet och uppdrag. Alla som arbetar i kyrkan, även lekmän, skulle kunna utbildas inom själavård. Det skulle möjliggöra att själavården skulle få ta större plats för ungdomar i framtiden i kyrkan och gynna ungdomars hjälp till växande att bli trygga i sig själva. Samt överensstämmer resultatet med vad Okkenhaug anser vara viktigt i ett själavårdande samtal, som är att inte alltid predika Guds ord i själavården. Det kan hindra människan från att komma tillrätta med sig själv och sitt liv och därmed även hennes möjlighet att få uppleva ett möte med Gud. Okkenhaug betonar därför att själavården istället måste både kunna lyssna på den verklighet som människan lever i och visa vägen till Gud. För att själavården så långt som möjligt skall tjäna sitt syfte, krävs det att konfirmanden ska uppleva en tryggmiljö och uppleva tillit till själavårdaren.

Metoden som uppsatsen har kommit fram till som är mest gynnsam för själavård med konfirmander är, utifrån de teoretiska utgångspunkterna och utifrån flera intervjusvar i min studie, belyser den vikten på att konfirmanderna måste uppleva att miljön är trygg för att samtalet ska kunna bli bra. Det vill säga att unga i själavårdande samtal så långt det möjligen går bör uppleva själavårdaren som en jämlike, med respekt, lugn, trygg, välkomnande och utvecklande hållning. Min studie visar att de själavårds teorier där konfidenten är i fokus är mest gynnsamma för ungdomars utveckling och förtroende till kyrkan. Genom att själavårdaren har sin tro på Gud och verkar i kyrkans kontext kan hon vara ett stöd i livet och en medvandrare, och då uppstår en känsla av gemenskap som ofta ger tillhörighet och mening för konfirmander idag. Samt genom att berätta olika berättelser om hur livet kan se ut, hur andra har vandrat på jorden med sina känslor och tankar, kan vara en stor hjälp och ett stöd för konfirmanden genom insikten att man inte är ensam om samma känslor och tankar. Genom att dela den kristna historien och föra ut evangeliet kan kyrkan genom konfirmandverksamhet på bästa sätt vara till stöd för tonåringar som är i ett skede där frågor och tankar om den egna identitet och tron är aktuell.

Frågor som är relevanta för fortsatt forskning inom själavård med konfirmander är;

- Hur förhåller sig själasörjaren i mötet mellan kyrkans språk- och symbolvärld och konfidentens livsvärld?
- Hur hittar man fler redskap för det själavårdande mötet i dagens samhälle och i det egna specifika sammanhanget?
- Var finns mina begränsningar och möjligheter som själasörjare?

7 Bilaga

Bilaga 1- Respondentinformation

Respondenter

Kvinna/Man	Församlingspedagog/diakon/präst	Tjänstgjort	Ålder
Kvinna	Församlingspedagog	2	42
Man	Präst	4	36
Kvinna	Präst	35	60
Man	Präst	15	50
Man	Församlingspedagog	21	55
Kvinna	Diakon	10	55
Kvinna	Diakon	10	37
Kvinna	Församlingspedagog	28	57

Bilaga 2 Intervjuguide

1. Hur definierar du själavård?
2. Har du/ni i ert arbete i konfirmandverksamheten själavård?
3. Hur ser själavården ut i ditt konfirmandarbete?
4. Vilken metod av själavård anser du är den bästa för konfirmander?
5. Vilka forum använder du dig av för själavård med konfirmander?
6. Varför kan det vara viktigt med själavård med konfirmander för deras utveckling som människa och som kristen?
7. Kan Bibelstexter hjälpa till som tolkningsmall i den enskilda själavården med konfirmanden?
8. Har den kristna gemenskapen någon betydande roll för själavården med konfirmander?

Bilaga 3 Information inför intervjun

Hej!

Jag heter Madeleine Marcus och studerar på Teologiska Högskolan i Stockholm. Vi pratades vid per telefon och bokade in en tid för en intervju. Först vill jag tacka för ditt deltagande, det betyder mycket för min studie!

Du har blivit tillfrågad att delta i min uppsats eftersom du arbetar med konfirmander och på olika sätt möter konfirmander i samtal. Din kunskap och erfarenhet är ett stort bidrag till vår undersökning.

C-uppsatsen handlar om "Själavård i konfirmandverksamheten". Syftet kan sammanfattas utifrån frågan: Hur kyrkans präster, diakoner och församlingspedagoger möter tonåringar i själavård i konfirmandverksamheten? Tanken är att jag ställer frågor kring ämnet som du får diskutera med mig i en intervju. Intervjun kommer att ta ca 1 timme.

Resultatet av intervjun presenteras på ett sätt att inga känsliga uppgifter om dig som privatperson lämnas ut. Ditt namn kommer inte att nämnas i studien. Under den tid som intervjumaterialet bearbetas kommer det att förvaras oåtkomligt för obehöriga för att därefter förstöras. Enligt de etiska riktlinjerna har du rätt att avbryta ditt deltagande i intervjun.

Jag kommer att sammantaget intervjua tre präster, tre diakoner och två församlingspedagoger!

Jag ser fram mot att ses!

Madeleine Marcus

Madeleine.marcus@svenskakyrkan.se

Bilaga 4 Information inför intervju 2

Hej Anders Rune! 2016-01-05

Jag heter Madeleine Marcus och arbetar i Vaxholms församling som barn och ungdomsledare. Jag träffade dig i höstas i Stockholmsstifts lokaler när jag deltog i seminariet ”kyrka och idrott”. Jag berättade då om att jag skriver en C-uppsats som handlar om ”Självvård med konfirmander i Stockholms stift, i jämförelse med Berit Okkenhaugs självvårdsinriktningar” vid Teologiska högskolan, Stockholm.

Jag har valt att göra en kvalitativ studie där en del av arbetet är ett antal intervjuer. Jag har intervjuat präster, diakoner och församlingspedagoger som ansvarar för konfirmandverksamheten i Stockholms stift för att sen jämföra deras svar med de självvårdsinriktningar som presenteras i min studie.

Jag har ställt frågor om hur självvården kan se ut i deras respektive verksamhet med konfirmander.

Jag önskar också intervju dig som jag anser är en nyckelperson för min studie inom konfirmandarbetet i Stockholmsstift.

Jag är väl medveten om svårigheten att samtala om begreppet ”självvård” då självvård kan uttryckas på så många olika sätt.

Jag själv är relativt notis i ämnet, men jag tycker det är intressant och tycker att det är värt att lyfta fram självvården som en tillgång som kyrkan har.

Jag sänder dig mina intervjufrågor här så kan du begrunda dem innan och förhoppningsvis har jag möjlighet att komma och intervju dig. Jag har då med mig ett anteckningsblock och kommer spela in dig, det gör jag för att intervjun inte ska bli hackig om jag inte hinner notera ditt samtal. Jag kommer inte använda mig av inspelningen i något annat syfte än till min c-uppsats.

Med vänlig hälsning

Madeleine Marcus

Madeleine.marcus@svenskakyrkan.se

Bilaga 5

Intervjuguide med nyckelperson Anders Rune

Fråga 1. Vad är själavård för dig?

Fråga 2. Hur kan själavården se ut i konfirmation verksamheten? Dina egna erfarenheter från din konfirmationstid och från den erfarenhet du har i ditt arbete med konfirmation idag.

Fråga 3. Tror du att begreppet ”själavård” ska tydliggöras i konfirmationsverksamheten och i samhället för att konfirmationen ska bli mer attraktiv eller finns det risker med det?

Fråga 4. Finns det samtal i Stockholms stift om själavården med konfirmander?

KÄLLFÖRTECKNING

Primärlitteratur

Edqvist, Gunnar et al, 2005: *Kyrkoordning för Svenska kyrkan med kommentarer och avgränsade lagstiftning* Stockholm: Verbum förlag.

Okkenhaug, Berit, 2012: *Själavård en grundbok*, Örebro: Libris bokförlag.

Riktlinjer för svenska kyrkans konfirmandarbete, 2007, fastställa av Kyrkostyrelsen.

Sekundärlitteratur

Backman, Jarl, 1998: *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.

Bibeln 2000

Bergmark Ulrika & Kostenius Catrine, 2011 *Uppskattningens kraft, lärande, etik och hälsa*.

Lund: Studentlitteratur.

Befring, Edvard, 1994: *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.

Bromander, Jonas, 2012: *En tid fylld av mening, en studie av konfirmationstiden som meningsbärare bland dagens unga*. Svenska kyrkan.

Dela liv, inspiration och fördjupning i konfirmandarbetet. 2008. Stockholm: Verbum.

Furseth, Inger & Repstad, Pål. 2005: *Religionssociologi- en introduktion*. Malmö: Liber.

Johannesson, Karin, 2003: *Konfirmand handbok 1*. Stockholm: Verbum förlag.

KsSkr 2007:3, Bilaga 1, s. 8–9.

Steinar Kvale & Svend Brinkmann, *Den kvalitativa forskningsintervjun Kvale* (Stockholm: Studentlitteratur, 2014), s. 184.

Kvale 1997, s 184

Larsson, Sam et al, 2005: *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Livet – Tron - Bönen. Plan för konfirmandarbetet 2001. Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland: Kyrkostyrelsens publikationer 2002:1.

Patel, Runa & Davidson, Bo, 1994: *Forskningsmetodens grunder*. Lund: Studentlitteratur.

SKU 1995:4, s. 32, 33.

Sommer, Dion, 2005: *Barndomspsykologi, utveckling i en förändrad värld*. Stockholm: Liber.

Staarup, Jörgen och Hollman Winqvist, Gunhild, 1998: *Med livet som läsebok, konfirmandarbetet i Svenska kyrkan, Tro och tanke* 1998:3 (Uppsala, Svenska kyrkans forskningsråd.

Statistik www.svenskakyrkan.se id 645562, Svenska kyrkan i siffror, döpta, konfirmerade,

vigda och begravda i Svenskkyrkan 1970-2012(2013-09-06)

Stigberg Ulrica, 2013: *Om barn och livets frågor*. Stockholm: Verbum.

www.evangelisksjalavard.pdf-svenskakyrkan.se

www.wikipedia.se

Øvreeide Haldor, 2001: *Samtal med barn* Lund: Studentlitteratur.

Anteckningar från seminariet, Själavård med barn och unga, lärare; Cecilia Melder. VT 2014.